

PERLIČKY
S ÚSMĚVEM
V BARVĚ
KHAKI

MIROSLAV
TOTA

MIROSLAV TOTA

PERLIČKY
S ÚSMĚVEM
V BARVĚ KHAKI

ÚVODEM

Většina mého profesního života se odehrávala v khaki barvě vojenské uniformy. Poprvé jsem ji oblékl ve svých nezralých patnácti letech, když jsem nastoupil na Vojenskou střední odbornou školu ve slovenském Martině. Svlékl jsem ji po dlouhých třiatřiceti letech. Tehdy jsem se rozhodl ukončit svou téměř nekonečnou vojenskou kariéru. Opustil jsem svůj post na Ministerstvu obrany ČR v Praze a přesunul se do běžného civilního života.

Život v uniformě nebyl jednoduchý. Pro mě ani pro mou rodinu. Časté stěhování, služební cesty, dojíždění za rodinou pouze na víkendy, zodpovědnost za sebe i za své kolegy. Prožil jsem spoustu složitých příběhů. Naštěstí to bylo ještě v době, kdy se naše armáda nezapojovala masivně do zahraničních misí. Tyto vsuktu nejsložitější úkoly jsem tedy nemusel plnit. Všechny příběhy, které komplikovaly můj život a které mohly být v klidu zapomenuty, odpluly kamsi do dále a schovaly se za obzorem. Odpluly i z mé hlavy, aby v ní nezanechávaly něco, o co člověk příliš nestojí.

Vedle takových příběhů však přinesl můj khaki život také nepřeborné množství zážitků a příběhů, které mě dokážou rozveselit i po dlouhých letech. Některé byly k pousmání hned od svého počátku. Jiné tak humorné nebyly. Když se na ně ale člověk podíval trochu s odstupem, zjistil, že dokážou vyvolat na tváři stejný úsměv jako ty první. Na takové příběhy se nezapomíná. Ty zůstávají v hlavě tak dlouho, dokud si to člověk přeje a dokud mu zůstává aspoň trochu

smyslu pro humor. Proč vzpomínat na těžkosti, složitosti, nepříjemnosti, problémy a smutek ve svém krátkém životě? Příjemnější je uvařit si kávu nebo nalít sklenku vína, přivřít oči a vrátit se v mysli k tomu, co mu dělalo při jeho cestě životem radost a potěšení. A k takovému vzpomínání bych rád přizval i vás.

Omlouvám se předem všem, kteří by čekali něco jako další pokračování Černých baronů nebo Tankového praporu. Tu dobu jsem nezažil. Nemohu na ni tedy ani vzpomínat. Věřím však, že vás mohou zaujmout i zajímavé perličky z období moderní československé a české armády.

DOKTOR S MEDAILÍ

Byly časy, kdy jsme byli jedna rodina. Češi a Slováci. Proto nebylo nic divného, že Češi studovali či pracovali na Slovensku a naopak. Tak tomu bylo i u mne. Svůj proces dospívání jsem prožíval v Martině. Nastoupil jsem tam v málo povedené době 1. září 1968 ke studiu na Vojenské střední odborné škole. Nechybělo mnoho a mohl být ze mne provozní zámečník. Armáda mi však zaslala pozvánku dříve, než jsem stačil nastoupit na ostravské učiliště.

Okamžitě po příjezdu do domovského přístavu slavné Matice slovenské mě uchvátilo nádherné monumentální okolí města, kolem něhož se vypínaly svahy Martinských holí. Jistě nebyly tak vysoké, ale trochu mi připomínaly Alpy obklopující rakouský Insbruck.

Studium na této škole nebylo jednoduché. Kromě běžných civilních středoškolských předmětů jsme museli zvládnout množství odborné vojenské problematiky. Vedle toho, ačkoli jsme byli vlastně ještě nedospělí „dorostenci“, jsme plnili úkoly dozorčí a strážní služby, absolvovali jsme ranní škrábání brambor, úklidové práce a další jistě nezbytné vojenské povinnosti.

Vedle těchto povinností kladl studijní program důraz také na naši fyzickou kondici. Hodiny tělocviku tak patřily mezi základní předměty. V zimě jsme se zaměřili na gymnastiku v tělocvičně. Tu jsme moc nemuseli. Zato jsme se těšili vždy na jaro, kdy jsme se přesunuli na venkovní stadion a hráli jsme oblíbený fotbálek nebo trénovali atletiku.

Z období studia mi utkvěla v hlavě spousta příběhů, ať už těch vyloženě vojenských, nebo také příběhů, které jsem prožíval po výuce či výcviku. Zanechaly ve mně hlubokou stopu. Dodnes se mi některé z nich vybavují, jako by se udály včera.

Každý z nás absolvoval během studia spoustu různě zaměřených kurzů a školení. Já jsem byl nominován do kurzu sběračů raněných. Tento strašný název kurzu znamenal, že jsme byli školeni v obvazování všech možných částí těla. To by byla asi naše hlavní náplň na případném bojišti za války. Po absolvování tohoto náročného kurzu jsme byli považováni téměř za doktory.

Krátce po absolvování kurzu bylo ve studijních programech naší jednotky zařazeno týdenní cvičení v terénu. Odjezd v pondělí, návrat v pátek pozdě večer. Současně se ve stejný týden v sobotu a neděli konal přebor vojenských středních škol v atletice. Já jsem byl spolu se svými třemi kamarády nominován do družstva Martina. Ale jak to skloubit se cvičením? Naším velením bylo rozhodnuto, že my čtyři reprezentanti odjedeme ze cvičení už v pátek ráno, abychom mohli v sobotu ráno vyrazit na závody do Nitry. Byli jsme rádi, že se aspoň z kousku cvičení ulejeme a že nebudeme muset řešit likvidaci tábora.

Těsně před odjezdem do terénu za mnou přišel velitel a k mému úžasu povídá: „Na cvičení s vámi nemůže odjet doktor. Tady máte brašnu a budete jako vyškolený sběrač raněných doktorem Vy“. Přitom mi pověsil na rameno hnědou brašnu s červeným křížem uprostřed. Mně, šestnáctiletému uchu. Zalapal jsem po dechu, ale na víc jsem se již nezmohl. Do brašny jsem se ani nepodíval. Stejně bych nevěděl, k čemu co je. Snad jen s obvazem bych si poradil.

Vyjeli jsme i s dělostřeleckou technikou na cvičení do lesa poblíž Zlatých Moravců. Jako doktor jsem měl výhodu, že jsem se vezl zdravotnickým „štábákem“. Na místě jsme začali připravovat své tábořiště. Stavěli jsme stany a rozmísťovali naši techniku. Osádky děl připravovaly svá děla do palebných postavení. To znamenalo mimo jiné odpojit dělo od tahače, zatlačit na místo, roztáhnout dlouhá lafetová ramena a těžká rydla upevněná na jejich koncích zarazit do země proti posunu. Činila tak i osádka poblíž mého pojízdného lazaretu.

V jeden moment jsem uslyšel šilený výkřik. Netušil jsem, co se přihodilo. Zjistil jsem to v momentě, kdy mi tři spolužáci donesli do štábáku svého čtvrtého parťáka. Bylo zřejmé, že měl k výkřiku pádný důvod. Těžké ostré rydlo lafetového ramena se mu podařilo zabodnout ne do země, ale do své nohy. Ostrá špice projela těžkou vojenskou kanadou jako nůž máslem a zastavila se uprostřed palce. V palci se objevila otevřená díra, z níž vytékala krev. Bylo mi hned jasné, že zranění vyžaduje doktora. Ale vždyť doktorem jsem tady já! Jsme v lese a široko daleko žádný jiný doktor není.

Začal jsem tedy jednat. Otevřel jsem brašnu s červeným křížem, abych zjistil, co se v ní dá najít. Kromě obvazů, různých prášků a mastiček jsem tam našel také nějaká fialová zrníčka. Vzpomněl jsem si, že doma jsme si vždycky všechny škrábance potírali nějakou fialovou vodičkou. Prý kvůli dezinfekci. Ale v brašně to nebyla vodička, ale zrníčka. No a co. Barvu to má stejnou. Nasypal jsem chudákovi kamarádovi hypermangan rovnou do otevřené rány. Měli byste vidět, jak to zabralo. Začal poskakovat střídavě na zdravé

i nemocné noze. Byl jsem rád, že hlavou nerozbil střechu mého štábáku. Řval tak, že to musely až v Martině zachytit i uši doktora, který tady měl být s námi a nebyl.

Asi po pěti minutách se trochu zklidnil. Přestal mi nadávat. Nejspíš proto, že už mu došel zbytek sil. Dovolil, abych svou odbornou práci dokončil. O další nevyzkoušené léčebné metody jsem se již raději nepokoušel. Ránu jsem zalepil a celou nohu jsem mu pečlivě obvázal třemi obvazy. Přesně tak, jak jsem se to naučil v kurzu. Jako doktor jsem marodovi předepsal do konce cvičení lehkou obuv. Kanadu by už stejně na takovou nohu neobul. I když nevím, jak to vyřešil, když jsme s sebou jiné obutí než kanady neměli. K čemu bychom je také v lese měli. Tím bylo ošetření hotovo.

Kvalita péče o mého zraněného kamaráda se bleskurychle roznesla po celé jednotce. Mělo to značný preventivní účinek. Do konce cvičení už mě nikdo jako doktora nenavštívil.

Jak jsem již předeslal, my čtyři atletiční reprezentanti jsme měli dojednán návrat do martinských kasáren v pátek ráno, zatímco ostatní se budou vracet až k večeru. V tomto promyšleném organizačním opatření však něco selhalo. Dopadlo to tak, že jsme se vraceli až spolu s ostatními. Do kasáren jsme přijeli v jedenáct v noci. Do postele jsme se tak dostali kolem půlnoci.

Budík mě probudil ve čtyři ráno. Moc jsem toho nenaspal. Nezbyvalo než se trochu ošplouchnout a pospíšet si na autobus, který nás dopraví do místa závodů v Nitře. Každý z nás žmoulal v ruce kousek starého rohlíku nebo chleba, který ušetřil na cvičení.

V Nitře nás přivítalo prosluněné ráno. Dostavili jsme se k bráně kasáren, kde jsme měli dostat další pokyny. Kupodivu nikde nebyl vidět žádný vzruch. Panovala tam poklidná sobotní atmosféra.

Na bráně nás přivítal dozorčí: „Vy jste z Martina, že? Ty závody tady nejsou. Povodeň nám zaplavila stadion. Máte počkat tady na váš autobus. Ten vás odveze na závody do Zlatých Moravců, kam byly přeloženy.“

„Cože, do Zlatých Moravců?“ nemohli jsme uvěřit vlastním uším, „vždyť odtud jsme se v noci vrátili do Martina!“ Nezbyvalo než počkat na příjezd našeho autobusu.

„Tak kluci honem. Spěcháme,“ hnal nás vedoucí družstva, který pro nás přijel. Během jízdy nám rozdál dresy a ošoupané tretry. Říkal jsem si, co s nimi budu dělat. V životě jsem v žádných tretrách neběžel. Vybral jsem si ale přibližně svou velikost a odzkoušel si je.

Na stadionu již byly závody v plném proudu. Právě začaly rozběhy na 400 m. Moje disciplína. Zjistil jsem, že jsem zařazen ve třetím rozběhu, který se poběží za chvíli. Trochu jsem poklusával a po očku sledoval první dva rozběhy. Nevím proč, ale dosažené vítězné časy mě skoro rozesmály. Oba byly kolem 52 s. Co já tady vůbec dělám? Vždyť můj osobák je 56 s. To bude ostuda!

Už nebyl čas na další rozjímání. V rychlosti jsem si stanovil taktiku. Zpočátku to napálím a v závěru zrychlím. Tedy jestli to půjde. Stejně jako moji soupeři jsem zaklekl a očekával výstřel startéra.

První část plánu se mi povedla dokonale. Vystartoval jsem, jako bych chtěl všem utéct už v první zatáčce. Taky se mi to skoro povedlo. Do cílové rovinky jsem vbíhal na prvním místě. Teď by to chtělo

zafinišovat. To se také povedlo. Ale bohužel jenom mým soupeřům. Všichni mi ukázali záda. Já doběhl s odstupem poslední.

Po vydýchání jsem hledal důvody, proč jsem neuspěl. Byl jsem dlouho na cvičení. Moc jsem toho nenaspal. Brzy ráno jsem cestoval. Běžel jsem poprvé v tretrách. Svazovala mě nervozita. Nemám rád teplé počasí. Zvolil jsem špatnou taktiku. Měl jsem silné soupeře. Prostě všechno hrálo proti mně.

Moje disciplína se již tedy dále obešla beze mne. Ještě jsem však byl v původní nominaci do štafety 4x400 m, která se běží v neděli. Po dnešním výkonu na to ale budu muset asi zapomenout. Ostatní kluci byli dnes lepší než já.

Večer byla taktická porada družstva. „Kluci, zítra běžíme tu štafetu. Chtělo by to nějakou placku, abychom přidali další body. Celkově jsme zatím na třetím místě. Poběžíme v sestavě Grieger, Tota, Buřič, Hrách. Tak se snažte!“ Nominace do štafety mě překvapila, ale hlavně potěšila. Nemůžu přece odjet s takovou ostudou z dnešní čtyřstovky. Zítra do toho dám všechno. Ať třeba padnu.

Byl jsem nominován na druhý úsek. Ten je v této štafetě specifický a nejkritičtější. První členové štafety běží celý úsek ve svých drahách. Druhý úsek se běží 100 m v drahách a potom se ve vymezeném prostoru sbíhá k vnitřnímu okraji dráhy. Pak už všichni běží u obrubníku.

Probudil jsem se do deštivého rána. Někdo déšť nemiluje. Já ho ale mám rád. Tedy pokud to není nějaký liják. Lépe se mi v něm běhá. V mokrém vzduchu se lépe dýchá. Škvárové dráze takový déšť moc neublíží. Voda se rychle vsákne do země. Měl jsem z toho dobrý pocit.

Zazněl výstřel. Osm běžců se vydalo do závodu s časem. Laco Grieger se držel dobře. Do cílové rovinky sprintoval na třetím místě. Při předávce se dokonce dokázal posunout na druhou pozici. Popadl jsem kolík a pelášil dál. Cítil jsem, že se mi běží určitě líp než včera. Zatáčka a vyznačená lajna. Přeběh k obrubníku. Tentokrát jsem vystačil s dechem a se silami až do cíle. Předávám stále na druhém místě s trochu větším náskokem na třetího. Olda Buřič i Standa Hrách druhou pozici udrželi. V cíli jsme se všichni s úsměvem objímali. Dokázali jsme to! Máme medaili!

Znamé české přísloví říká: „Neříkej hop, dokud jsi nepřeskočil!“ Týkalo se to bohužel i naší štafety. Chvíli po doběhu slyšíme v rozhlase hlášení: „Štafeta Martina bola diskvalifikovaná pre predčasné prebehnutie bežca na druhom úseku.“ Tím běžcem jsem byl já! Ale vždyť jsem si dával takový pozor. To přece není možné. Najednou jsem se cítil hůř než po včerejším trapném doběhu. Bylo mi najednou líto našich kluků, které jsem měl připravit o radost z medaile.

Vybídl jsem našeho vedoucího, aby podal protest. Tak se to přece dělá na všech závodech. Viděl jsem to kolikrát i při mistrovství světa. Třeba máme ještě nějakou naději. Navíc jsem přesvědčen, že jsem neudělal nic špatně.

Protest byl skutečně podán. Pak už jsem viděl jen několik komisařů, kteří lezou skoro po čtyřech po promočené škváře, aby v kritickém místě ve stovkách rozmoklých stop našli právě ty moje. Nevím, jak se jim to podařilo. Skutečností však je, že mi stejně jako

mým kamarádům o chvíli později pověsili na krk krásnou stříbrnou medaili, která znamenala největší úspěch v mé atletické kariéře.

REDUKÚVANÁ JEDNOTKA

Vojenský řidič nemá lehký život. Musí být připraven v kteroukoliv dobu usednout za volant a jet podle instrukcí velitelů. Nikdo se ho neptá, jestli se dost vyspal nebo by si ještě chvilku zdřímnul. Nemůže se dostat jen tak kdykoliv na vycházku. Pokud má rád pivo, tak si o něm může nechat jenom zdát.

Vojenský řidič musí být schopen řídit jakýkoliv automobil. Vypouštím zde například tank, na který potřebuje zvláštní školení. Jezdí většinou vojenským terénním vozidlem nebo nějakým nákladákem. Má zodpovědnost za osoby nebo techniku, které přepravuje. Musí umět zdolat všechny nástrahy těžkého terénu.

Právě do takového těžkého lesního terénu jsme se dostali při své cestě na bojové cvičení. Lesní cesta byla úzká, a ještě se svažovala na stranu. Navíc byla po několikadenním dešti řádně rozbahněná.

Pod jedním z prudších kopců řidič naší větřísky zastavil. Všichni jsme museli sesednout, abychom autu odlehčili. Z kabiny vystoupil i velitel čety.

Odlehčené vozidlo se začalo pomalu rozjíždět. Rozbahněný kopec začal stoupat stále prudčeji. Řidič měl plné ruce práce, aby udržel auto na cestě.

Najednou se vozidlo přestalo posouvat vpřed, ačkoli jeho kola nepřestávala vykonávat točivý pohyb. Bylo jasné, že je zle. S vyjetím kopce to nebude tak jednoduché.

Počínání řidiče nervózně přihlížel velitel čety. Podle jeho instrukcí by to byl pro něj zřejmě snadný úkol. Křičel na chudáka řidiče: „Redukúvanú jednotku! Redukúvanú jednotku!“ A potom pronesl polohlasně: „To je kokot.“

Chtěl tím naznačit, že řidič neumí přeradit na ten nejnižší možný převodový stupeň. Řev motoru však jeho pokyny přehlušil. Velitel byl na infarkt. Popoběhl před auto a zběsílým máváním rukama vyzval zpoceného řidiče, aby okamžitě vypadl z kabiny.

Velitel čety tak převzal sám otěže do svých rukou. S využitím všech svých zkušeností zařadil redukúvanú jednotku. Kupodivu se pomalu rozjel. Ale co to je? Auto se nepohybuje směrem dopředu, ale spíše do strany! Vétřieska se rozhodla, že si to odřídí sama. O co pomaleji stoupala vzhůru, o to rychleji sklouzávala z našikmené cesty do lesa.

Nemohlo to skončit jinak. Automobil se zařazenou redukúvanou jednotkou doklouzal a už už se chtěl převrátit na bok. Naštěstí jej zachytily silné stromy na kraji lesa.

Velitel čety vystoupil z auta a jako by vystoupil na zastávce autobusu, pronesl: „Takto sa to robí!“

ZÁSTUPCE VELITELE ČETY

Organizace vojenské střední odborné školy vypadala samozřejmě podstatně jinak než v jakékoliv civilní škole. Byli jsme organizováni v četách. Vyším stupněm pak byla baterie a ještě vyšším oddíl. Každá tato jednotka měla svého velitele.

Kromě velitelů zmíněných jednotek tady byla ještě jedna funkce. Funkce zástupce velitele čety. Zatímco velitelé byli zkušení důstojníci, zástupcem velitele čety se mohl stát kdokoli z nás žáků.

Osud tomu chtěl, že zástupcem velitele naší čety jsem byl jmenován já. Měl jsem být takovou spojkou mezi žáky a velitelem. Kromě toho jsem měl spoustu dalších povinností. Podával jsem například hlášení učiteli při jeho příchodu na hodinu. Při nástupu jednotky jsem stál nebo pochodoval v čele hned za svým velitelem. Organizoval jsem některé akce. Byl jsem zodpovědný za dodržování pořádku a kázně v četě.

Občas se stalo, že se mi při výkonu funkce něco nepodařilo. Hned v prvních týdnech ve funkci jsem podával hlášení našemu učiteli: „Soudruhu plukovníku, četa je připravena na hodinu v plném počtu.“ Učitel mě nechal dokončit hlášení, pak se usmál a povídá: „Myslím, že si na toho plukovníka budu muset ještě chvíli počkat. Zatím jsem jen svobodník.“ Naštěstí se o mé znalosti vojenských hodností nepovídalo dlouho.

Ráno jsme mívali takzvaný rozvod do zaměstnání. Jednotky byly nastoupeny na nástupišti a velitelé k nim měli nějaký proslov o plánu

dne. Rozvod byl zpravidla zakončen slavnostním pochodem. Při něm se vzdává pocta veliteli vojenským pozdravem. Tenkrát také jeden takový rozvod končil. Připravovali jsme se na slavnostní pochod. V čele velitel čty, za ním já, za mnou četa.

„Pochodem vchod!“ zazněl povel, který nás všechny rozpohyboval. Blížili jsme se k místu, kde jsme měli vzdát poctu veliteli baterie stojícímu napravo od směru pochodu. „Vpravo hled!“ zavelel velitel čty. Moje pravá ruka vystřelila předpisově k čepici. Ušli jsme pár kroků, když nás z levé strany překvapil stojící velitel oddílu. Jako vyšší funkcionář měl samozřejmě právo, abychom vzdali poctu právě jemu.

„Přímo hled! Vlevo hled!“ Povelů bylo najednou nějak hodně. Ale bylo třeba jednat. Na první povel jsem hbitě pravou ruku připazil. Na druhý povel vyletěla k čepici pro změnu moje levá ruka.

Že se na vojně zdraví jenom pravou rukou, ví každý vojenský nováček. Jenom já jsem to nějak zmastil. Velitelé si toho našťěstí nevšimli. Jenom kluci za mnou si měli zase o čem vyprávět.

Mým velitelem čty byl kapitán. Kapitán Halmeš. Švihák, elegán, sympaták, prostě normální fajn chlap. Nosil vždy řádně vyžehlené kalhoty. Jejich puky neměly jedinou vadu. Typickým znakem velitele byla jeho brigádýrka. Aby držela tato čepice svůj kulatý tvar, má zevnitř po obvodu péro. Náš velitel však ve své čepici tohle péro překroutil tak, že přední část čepice čouhala do výšky jako vrcholek Martinských holí. Vypadalo to velice elegantně. My jsme po čase nosili na vycházky taky takové čepice. To, co s ní ale dělal velitel, my jsme měli zakázáno. Za porušení zákazu nám hrozily těžké tresty. Ale

kapitánovi jsme to přáli. Aspoň jsme na něj mohli být pyšní. A to jsme opravdu byli.

Časem jsme se doslechli, že kapitán Halmeš má být povýšen na majora. Byli jsme z toho smutní. Vysvětlovali jsme mu, proč se nám to nezdá: „Když kapitán Halmeš tak pěkně zní! Zato major Halmeš zní hrozně! Nechte si kapitána, prosím.“

Nenechal. Ale i jako major se k nám choval stejně dobře, jako starý dobrý kapitán Halmeš.

Velitel baterie se jmenoval major Melich. Ne že bychom ho neměli rádi, ale byla to prostě jiná kategorie než velitel čety. Choval se k nám nejprve jako voják, a až potom jako rodič, vychovatel, poradce, nebo snad budoucí kolega. Prostě opak kapitána Halmeše.

Major Melich nebyl bezchybný. Občas udělal nebo řekl něco, co se mu zrovna nepovedlo. Stačí jeden příklad.

Na jednom z rozvodů do zaměstnání nám hlásil: „Súdruhovia, včera som obdržal lístky na týždeň sovietskych filmov. Záujemci ich dostanú zadarmo. Zajtra hrajú film Križník Potemnik.“ O nějakých křižnících jsem slyšel. Ale Potemnik mezi nimi určitě nebyl.

No nic. Nikdo není neomylný. Však já můžu být zticha. Těch mých přešlapů bylo určitě více.